

gospodarske, obrtniške in narodne.

Izhajajo vsako sredo po celi pôli. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 4 gold., za pol leta 2 gold., za četrt leta 1 gold.; pošiljane po pošti pa za celo leto 4 gold. 60 kr., za pol leta 2 gold. 40 kr., za četrt leta 1 gold. 30 kr.

V Ljubljani v sredo 22. septembra 1880.

Obseg: Vinorejcem na Dolenjskem! — Zimska grahoršica. — Kako naj bi ljudska šola pomagala povzdigi kmetijstva. (Dalje.) — Da krompir ne gnjuje. — Delitev premij v Kranji in v Ljubljani. — Ali je barometer prerok vremena? — Slovensko slovstvo. (Tisoč in ena noč.) — Naši dopisi. — Noviĉar.

Gospodarske stvari.

Vinorejcem na Dolenjskem!

Gospod Anton Ogulin v Novomestu, podpredsednik podružnice kmetijske, je centralnemu odboru poslal sledeče poročilo:

„Začetkom meseca septembra je v vseh vinogradih okolice novomeške začelo perje trtam nagloma veneti in odpadati. Natančna preiskava je razodela na perji, lesu in celó na grozdnih pecljih neko glivo, katere trosi so se pri letošnjem vednem deževji tako hitro razširili, da so vinogradi kar góli postali. In to prikazen vidimo skoro na vseh trtnih sortah. Nova ni ta bolezen, al s tako silo se ni nikdar poprej prikazala. Nekako podobna je sicer paležu, a navadni palež vendar ni, ki se uže meseca aprila, maja in junija prikaže. Tudi vsa oblika te bolezni ni taka, kakor pri navadnem paležu, — po mojem mnenji je tako imenovani „Cladosporium Rösleri“, vendar sem se do izvedencev vnanjih obrnil, da pravo pozvem. Ker pa ste si navadni palež in pa pričujoča bolezen vendar podobni, zato mislim, da bi vinorejci pravo zadeli, ako bi, za obrambo večje škode, glivasto trsje in perje iz vinogradov odpravili in sežgali; jaz bom zraven tega uže zdaj v jeseni trto obrezal, ker se to spomladi večkrat zavoljo neugodnega vremena zakasni, in se je potem bati, da se trosi krog in krog ne zasejejo. Pri paležu se dá ves glivasti les iztrebiti, pri sedanjem stanji bolezni pa zato ne, ker bi pri izrezovanji odpadalo tudi grozdje.

Ker nisem vajen, nobene reči pretirati, naj mi vinorejci verjamejo, da tudi te nevarnosti ne pretiram, če rečem, da po skušnjah na Nemškem in Erdeljskem so tudi naši vinogradi v veliki nevarnosti, če vinorejci ne obrnemo vse pozornosti na nje in kolikor je mogoče vsaki trtni bolezni brž ne pridemo v okom“. —

Tako se glasi pismo gosp. Ogulina.

Naj ga dolenjski vinorejci in pa podružnice kmetijske na znanje vzamejo in vinorejci v svoji okolici, če v vinogradih kaj bolestnega zapazijo, podučujejo, da z naglo pomočjo se odvrne večja nadloga.

Centralni odbor družbe kmetijske kranjske.

Zimska grahoršica.

Malo je bilo letos zarad prehude zime in suhe spomladi prvega sena in vroči mesec julij tudi ni kaj po-

sebno pospeševal rašči otave. V mnogih krajih je pa silna toča tudi ne malo oškodovala travnike, tako, da bodo ondod tudi malo otave dobili. Senó kupovati je pač britka stvar za gospodarja, ko bo morda primoran tudi za svojo družino kupovati žita za živež.

Število živine znižati je gospodarju velika škoda, saj le v hlevu ima še zašlombo, kjer dobiva nekoliko dohodkov.

Skrbni in modri gospodarji so namesti negotove ajde na gosto vsejali turšico za živinsko zeleno krmo, ki tudi posušena in zrezana na slamoreznici je kaj tečna klaja.

Ker pa je za njo čas prešel, naj svetujem kaj drugega času primernega, in prav moje letošnje lastne izkušnje mi dajo priliko, kaj vredno krmensko rastlino gospodarjem priporočati in to je zimsko grahoršico, ki je res vse hvale vredna krmenska rastlina. Ona zgodaj spomladi gospodarja reši iz zadrege, je jako obilna, tečna in živini ljuba piča, katera pri kravah pomnožuje molžo in tudi dobroto mleka.

Seje se grahoršica jeseni, bolje zgodaj kakor pozno, in kaj dobro jo zadenemo, če uže o mali maši, na priliko, po prosu ali krompirju sejemo, ker se do zime dobro obraste, tako, da tudi hudo zimo pretrpeti more in spomladi jo kmalu kositi moremo, ko je navadno uže sila za senó, zelenja novega pa še ni. Na 1 hektar (1 oralo) zemlje se poseje navadno 1½ do 2 hektolitra (okoli 2 vaganov) semena, katero je podobno drobnemu grahu, pa je sivotemne barve. Za njo preorje se zemlja po navadi in če je ne moremo pognojiti, pa kaj dobro storimo, ako mlado setev polijemo s stanjšano gnojnico ali tudi sekretnico. Meni se je tako polivanje izvrstno obneslo in bila je grahoršica velika, da jo je bilo veselje videti. Rekel sem, da je dobro sejati jo bolj zgodaj, da zimo bolj pretrpeti more. Kjer je zima mileja, jo lahko tudi še oktobra sejejo. Jaz sem jo sejal, ker poprej nisem mogel semena dobiti, še le teden pred vsemi Sveti, a vendar se je dobro obrastla in tudi minula silna zima, kakoršne ni bilo 50 let, je ni vničila. To mi daje spričevalo, da jo lahko povsod po Slovenskem sejejo, — se ve da jo je v mrzlejših legah treba zgodaj sejati, v milejših pa tudi pozneje.

Ker je ta zelena rastlina precej šibkega stebela, jej nekateri primešavajo 1/10 ovsa; jaz nisem tega storil in vendar se je povoljno držala. Kakor vsem sočivnatim rastlinam, tako tudi tej služi gipsanje, katero naj se o deževnem vremenu na mlado setev izvršuje.

Aprila meseca se uže pokaže cvetje in kmalu začne kazati stročiče, — sedaj pa je zadnji čas, da se pokosi. Na 1 hektaru se nakosi po 90—100 kvintalov (1 kvintal je 100 kilo) tečne zelene piče.

Tudi ko dozori, je njena slama dobra in seme velike redivne vrednosti. En hektoliter tega zrna tehta 80 kilogramov.

Izkušnje in znanstvene preiskave spričujejo, da je grahoršično zraje jako pripravno za pitavno živino, govejo in svinjsko in da je tečnejša od ovsa in celó konjskega boba.

Ako se zrnje živini poklada, mora biti kubano ali pa zmleto. Ker je tedaj grahoršica zimska tečna pa zgodnja krmenska rastlina, katera jeseni vsejana, gotovo spomladi do turšične setve njivo sprazni, tako da lahko sejemo po njej še turšico ali krmensko peso itd., vredna je, da bi se je naši gospodarji poprijeli, kajti zagotovljeni smejo biti, da bodo ž njo zdatno pomagali svoji živinoreji.

Fr. Povše.

Kako naj bi ljudska šola pomagala povzdigi kmetijstva.

(Dalje in konec.)

Najkrajši pot, povzdigniti kmetijstvo, bi bil, ko bi bilo mogoče, podučevati odraščene ljudi obojega spôla, ter jih pripraviti do tega, da bi to, kar bi čuli novega in koristnega, tudi na svojih posestvih vsaj v majhni meri skušali, ker le to, kar človek sam skusi, mu tudi v glavi ostane. Al ker so odraščeni ljudje po navadi premogočni ali zavoljo nevednosti pretrmasti, da bi se kaj učili, ali če so se učili, da bi to tudi poskusili, zato se po tem poti ni nadjati priti do zaželenega smotra.

Imel sem priliko, lansko jesen poslušati predavanja g. Dolenčeva; videl sem, kako pazno so poslušalci sledili njegovim gladkim besedam, tako, da kdor bi skušnje ne imel, bi bil rekel: ti ljudje bodo precej prihodnje leto vse storili, kar so zdaj slišali. A kako malo se je še storilo! Skozi eno uho noter, skozi drugo pa ven. — Ravno tisti, ki so najbolj poslušali, ter trdne sklepe delali, da bodo to in ono poskusili, se ne ganejo, in dolenjska vinoreja bo ostala, kakoršna je, če se vlada in kmetijska družba ne boste poprijeli izdatnejih pripomočkov.

Po daljem, pa bolj gotovem potu se bo prišlo do splošnega zboljšanja našega kmetijskega gospodarstva, če se ves nauk v ljudski šoli tako vredi, da bo prava podlaga kmetijskemu poduku, ter če se sedanje ponavljavne šole prestrojijo v kmetijske napredovalne šole. — Al če hočemo imeti napredovalnih šol, morajo otroci iz ljudske šole uže prinesti potrebne vednosti, na katerih podlagi bo mogoče res tudi dalje zidati in v kmetijstvu napredovati. Treba je, da se otroci strogo držé k temu, da obiskujejo redno vsakdanjo, in potem tudi ponavljavno šolo redno.

Dokler bomo imeli šolske postave, ki zadevajo obiskovanje šole, le na papirji, ali k večjemu pri učiteljskih konferencah, le v ustih, — dokler bodo gospodje šolski nadzorniki vzrok, da otroci šolo neredno obiskujejo, iskali le v učitelju, ne pa tam, kjer je, namreč v nemarnosti krajnih in žalibog tudi c. kr. okrajnih šolskih svetov, tako dolgo ne bomo prišli s šolo na bolje. — Kaj pomaga, če učitelj še natančneje zaznamuje zamude, če redno vsakih 14 dni naredi in izroči krajnemu šolskemu svetu izpisek zamud, če pa ta izpiska c. k. okrajnemu šolskemu svetu ali ne pošlje, ali pa vse nemarneže opraviči, samo, da nima z ljudmi nikakoršnega posla. Tako se zgodi, da učitelj celo leto ene

in iste otroke izkazuje, pa vse zastonj. Jaz imam v šolskem zapisniku 28 takih otrok, ki so po 7, po 8, da tudi več let stari, pa jih nikdar v šolo ni. Vedno jih izkazujem, tudi krajni šolski svet pošilja izpiske c. kr. okrajnemu šolskemu svetu, al tam pa vse zaspí. Ni li to spodbuda učitelju, kako naj spolnuje svoje dolžnosti?! — Tako minejo otrokom po 3 šolska leta domá; in namesto s 6. ali vsaj 7. letom pridejo v šolo z 10. letom, — z 12. letom, pa tudi uže poprej, pa zopet izostanejo. Je li mogoče, da bi se v tem kratkem času kaj zdatnega naučili? Res, da ima pravico učitelj takim učencem, ki se niso dobro naučili brati, pisati in računati, odreči izpustnico, ter da so dolžni tudi čez 12. leto v šolo hoditi; ali kdo se pa briga za izpustnico, še manj pa za to, če mu pravim, da mora še v šolo hoditi.

Tako so šolske postave samo zavoljo organov, ki imajo paziti na njihovo izpeljavo, mrtve; nihče se ne briga za nje!

Vrediti je treba tedaj najprej obiskovanje šole v smislu deželne postave, če hočemo, da pride naše ljudstvo do boljše omike, in po njej do boljega materijalnega stanja. — Če bodo otroci redno obiskovali vsakdanjo šolo in se ne bo šolski čas brez vse koristi tratil v priučenje nemščine, potem še le bo mogoče v ponavljavni šoli, katera se pa mora vsa preustrojiti, res za prosopek kmetijstva kaj zdatnega storiti. Ker je naše ljudstvo v veliki večini kmetijskega stanu, naj bi se tedaj tudi posebno za ta stan olikovalo. Zato nam je pa pred drugim treba za ponavljavno šolo posebnega kmetijskega berila, kakor jih imajo drugod; tako naj bi bili tudi računi in spisne vaje vredjene z ozirom na kmetijstvo. *)

Drugo, kar je za kmetijski nauk vsaki šoli silno potrebno, je dovolj velik, dobro vravnan vrt. Vse besede v šoli so bob v steno, če nima učitelj prilike, to, kar uči, tudi djansko poočitovati. Nikakor pa ne sme biti zadovoljen s pednem zemlje v kakem senčnem, močvirnem ali sploh nerodovitnem kraju, kamor občine le prerade šolske vrte vtikujejo; s tem pa pokažejo, da o šolskem vrtu še pojma nimajo.

V šolskem vrtu bi moralo biti dovolj prostora za razne poskušnje, če tudi v malem. Kmeta ni lahko pripraviti, da bi sam kaj poskusil, o čemer ni prepričan, da se mu bo dobro sponeslo; če pa vidi, da se to ali ono kakemu drugemu sponaša, potem pa rad tudi on poskusi. Kolikokrat se po časopisih priporoča ta ali oni sadež, pa v celi občini, dostikrat v celém okraji ga ni gospodarja, ki bi se mu vredno zdelo poskusiti, ali je na tem kaj ali nič. Skrb za to naj bi prevzela šola.

V šolskem vrtu bi moral biti tudi prostor za razne poljedelstvu škodljive rastline, da se jih mladina uči spoznavati, in zve sredstva, kako jih zatreti, ali vsaj se jih varovati. Prav bi bilo tudi, da bi vsaj po en grm, naših domačih grmov, in po eno gozdno drevo bilo na

*) Z misli, ki jih pričujoči članek razodeva o kmetijskih napredovalnih šolah, se je popolno ujemal zbor Dolnje Avstrijskih učiteljev na Dunaji prve dni tega meseca. Okrajni nadzornik ljudskih šol gosp. Wagenhütter, ki se je sam prepričal o jako ugodnem uspehu taciš šol na Würtemberškem, je predlagal zboru sledečo resolucijo, katera je bila soglasno po obširni debati sprejeta: 1. Kmetijska napredovalna šola je živa potreba našega časa, v pripomoč napredku kmetijstva pri kmetih. — 2. Ta nauk naj je po potrebi eno ali dveleten ter naj se začne, ko je mladeneč ljudsko šolo dovršil. — 3. Šola naj praviloma traja od vseh svetih do konca meseca sušca in to vsak teden najmanj skozi 4 ure, poleti naj se učenci vadijo kmetijstva praktično. — 4. Šolske oblasti naj bi delale na to, da se kolikor mogoče veliko taciš napredovalnih kmetijskih šol v deželi ustanovi. Vred.